

Villaliv i Ekeback

Gamla trähus har i många nordiska städer uppmärksammats på olika sätt under gångna årtionden och århundraden då de har existerat som en form av stadsboende. Idag anses gamla bevarade trähus vara attraktiva och betraktas som kulturarv.

Men så var det inte för så länge sedan. Under moderniseringsperioden efter världskrigen sågs trähus som ett hinder för utvecklingen av den moderna staden, medan gamla trähus idag anses värdefulla och tillför mångfald till stadsstrukturen och dess boendemiljöer. I många fall handlar tillvaratagandet av gamla trähus om att förverkliga husdrömmar som professor Kerstin Gunnemark skriver om i sin nya bok om villaliv¹.

Att förverkliga husdrömmar genom att köpa gamla villor har blivit alltmer trendigt i Sverige under 2000-talet. Ekeback i Göteborg är ett exempel på ett populärt bostadsområde med en hundraårig historia. I Gunnemarks bok delar nya villaägare med sig av sina renoverings- och inredningsidéer. Vad visste de om området innan de flyttade dit? Varför ville de bo just i Ekeback?

Syftet med Gunnemarks bok är att belysa ett stycke bostadshistoria med fokus på utvecklingen av hus byggda i början av 1900-talet. Med utgångspunkt i nutiden undersöker Gunnemark hur dagens invånare använder sig av historien när de skapar sina hem i gamla trähus. Gunnemark menar att det ur ett kritiskt kulturarvsperspektiv är förvånande att trähusägarnas röster är så sparsamt dokumenterade. Gunnemark påminner att ett demokratiskt kulturarvsperspektiv tar hänsyn till allas rätt att vara representerade, som på museer och arkiv, oavsett social bakgrund, kön, etnicitet och ålder. På så sätt kan vi se till att även kommande generationer kan ta del

---

1 Gunnemark, Kerstin 2022. *Villaliv i Ekeback. Om generationsskiften och gentrifiering*. Göteborg; Stockholm: Makadam förlag.

av den mångfacetterade och rika kunskapen om olika stadsrum och stadsdelar.

Kerstin Gunnemark började sin resa in i husdrömmarna med att promenera runt i Ekeback. Innan hon gav sig ut på dessa vandringar hade Gunnemark redan på 1980-talet fått ett telefonsamtal från en dam som hade föreslagit att etnologerna vid Göteborgs universitet skulle studera Ekebacksområdet som för Gunnemark, liksom för många andra göteborgare, var okänt på den tiden. Gunnemark glömde aldrig telefonsamtalet, och även om det tog nästan fyrtio år är hon glad att ha fått chansen att äntligen lära känna stadsdelen där flera generationer har bott.

Telefonsamtalet genererade ett långtat forskningsarbete som bidrar till stadsdelstudier och diskussioner om kulturarv, byggda miljöer och stadsutveckling. Som Gunnemark skriver har det inte gjorts så många studier som belyser gamla boendemiljöer som Ekeback, och ändå är de som laboratorier för studier av alla möjliga dimensioner. Genom att titta noga, genom att zooma in och zooma ut, kan många intressanta saker lyftas fram.

En av Gunnemarks många intressanta iakttagelser och resultat är relaterade till generationer av boende. Generationsskiften är tydliga markörer för förändringar över tid. Nya hushåll med knappa boendeförhållanden i början av 1900-talet följdes på 1960-talet av unga konstnärer och vänstersympatisörer som hade låga krav på bekvämlighet och värnade om den småskaliga miljön. Bland dagens villaägare finns ett intresse för återvinning och en hållbar livsstil.

I dag är det uppenbart att Ekeback, liksom många andra gamla arbetarområden i Sverige, har genomgått en total make-over – både vad gäller miljöns utseende och husens skick, men också vad gäller människors tankesätt och relation till dessa miljöer. Processen har format miljöernas socioekonomiska ställning och deras utseende. Även attityderna till områdena har ändrat och blivit positivare.

Gunnemarks studie av Ekeback är unik eftersom den uppmärksammar omvandlingen av ett bostadsområde under en hundraårs-

period. Studien av Ekebäck förankras i ett välstuderat fenomen, gentrifiering, som beskriver hur en stadsdel med lågt värde uppvärderas. Gentrifiering ses också som en stadsutvecklingsprocess där ett bostadsområde utvecklas snabbt under en kort tidsperiod, ofta som ett resultat av stadsförnyelseprogram. Gentrifiering härstammar från ordet ”gentry”, som historiskt sett syftade på personer med en upphöjd social status. I Storbritannien beskrev termen ”gentry” ursprungligen markägare som kunde leva på hyresintäkterna från sina fastigheter. Begreppet populariserades först av den brittiska sociologen Ruth Glass 1964 och har sedan dess blivit en av de mest studerade formerna av stadsutveckling.

Många städer runt om i världen påverkas av gentrifiering och samma trend ses i Göteborg och Ekebäcksområdet. Gentrifiering är en komplex social fråga med både för- och nackdelar. Under tidigare decennier välkomnade unga familjer möjligheten att köpa bostäder till rimliga priser, som i Ekebäck. I dag och på grund av gentrifieringen är bostadsområdet Ekebäck inte längre tillgängligt för vem som helst som vill flytta in. Gentrifieringen har gjort området mer populärt än någonsin tidigare, vilket har fått bostadspriserna att skjuta i höjden. Den som har tillräckligt god betalningsförmåga kan köpa ett hus i dagens Ekebäck.

Fascinationen för gamla hus beskrivs på ett levande sätt i Gunnemarks bok. Steg för steg och kapitel för kapitel får vi grepp om den fascinationen för det gamla och möjligheterna i nuet och framtiden. I kapitel I tar Gunnemark oss med på en resa till Ekebäck. Hon promenerar runt i området, iakttar grannskapets materialitet och fotograferar. Vilka slags tecken kan man se i miljön hos tidigare och nuvarande boende? Hur syns förändringar i husen och trädgårdarna? När etnologer kliver in i miljöer som Ekebäck riktas blicken mot detaljer – både synliga och osynliga – och mot de människor som har bebott och de som nu bor på området. Gunnemarks resa i Ekebäck är byggd på lager av besök, utforskningar och upptäckter, vilket gör boken mycket fängslande och spännande.

I kapitel II fördjupas vår kunskap om Ekeback genom dagens boende. Många av de människor som bor i Ekeback idag hade ingen tidigare kunskap om eller koppling till området innan de började leta efter ett hus att köpa. Det de visste var att de ville bo i ett gammalt hus. För dessa invånare var områdets ålder och en så kallad vintagekänsla nyckelfaktorer, liksom områdets läge bara en dryg kilometer utanför stadskärnan. Även naturens materialitet och utsikten mot Vinga – fyren och havet – hör till de avgörande faktorerna.

Husens omvandling beskrivs i kapitel III. Många, kanske de flesta husen i Ekeback har genomgått faser av förnyelse, uppgradering och bevarande. Debatterna om hur man bevarar och hur man förnyar är pågående eftersom trähus är organiska och under ständig förändring. Dessa mer än hundra år gamla hus har genomlevt tider då många originaldelar har tagits bort på grund av nya renoveringar som har syftat till att göra bostadsstandarden mer modern. Å andra sidan har man också återskapat gamla element i husen genom att använda gamla eller gammaldags tapeter. Dessa omgestaltningar har följt trenderna under olika tider och tillåtit större eller mindre förändringar.

I den nuvarande trenden blir interiörerna ljusare och mera vita vilket Gunnemark har noterat. De gör att många interiörer ser likadana ut. När husen inomhus målas vita tar man inte stor hänsyn till den tidsperiod som huset härstammar från. I dessa vita hem vill invånarna ofta omge sig med gamla möbler och föremål.

Ekebacksborna står i fokus i kapitel IV och V. I motsats till dagens elegant inredda bostäder framstår husen som för hundra år sedan byggdes som anspråkslösa. För nybyggarna var miljön nära hamnen troligen vald av praktiska och ekonomiska skäl. I Ekeback kunde arbetare av alla slag bo i större hus istället för att bo i små lägenheter inne i staden. Husen gjorde det också möjligt att ha underhyresgäster som hjälpte till med de dagliga sysslorna och betalade för sitt uppehälle. Vilka dessa människor var kan vi få en antydning genom att titta på gatunamn som Maskinistgatan, Montörsgatan, Åkaregatan osv. som hänvisar till yrkestitlar inom industrin. De

gamla fotografierna som Gunnemark har hittat i arkiv och hos de boende berättar om en miljö som var speciellt byggd för familjer.

Det är påtagligt hur gentrifieringen sätter tonen för den framtida utvecklingen och drar en tydlig gräns mellan det gamla Ekeback och det nya Ekeback. I kapitel VI beskriver Gunnemark hur nya generationer flyttar in. Dessa generationer av nykomlingar, den kreativa klassens gentrifierare, har ofta ingen tidigare anknytning till området. Det är sant, som Gunnemark påpekar, att tiden för omvandlingen är en nyckelfaktor eftersom generationer av husägare påverkas av den tid och de trender som de lever i. Materialiseringen av husen ges en accentuerad betydelse jämfört med tidigare generationer. I och med gentrifieringen har stadsdelen höjt sin status och blivit en attraktiv boendemiljö för människor som har pengar att köpa in sig där.

Kapitel VII, som också fungerar som en sammanfattning av boken, öppnar upp för intressanta reflektioner. Liksom i många tidigare kapitel ger citat från intervjuer en personlig prägel åt boken och påminner om alla de röster genom vilka vi får ta del av de rika beskrivningarna av Ekeback. Gunnemarks personlighet och hennes röst kan också följas genom hela boken. Det är ett mycket trevligt grepp, som för läsaren från ett kapitel och tema till ett annat. Förutom att Ekeback är ett bostadsområde med en mycket intressant och mångbottnad historia, berör berättelserna om Ekeback också gentrifieringens ojämnheter. Gunnemark kunde ha problematiserat denna ojämnheter ännu mer än hon gör, men jag kan också förstå att detta inte var huvudsyftet i boken. Boken kan därför rekommenderas till alla läsare som är intresserade av hur ett bostadsområde förändras och hur det skiftar i betydelse över tid, både som ett område i en stad men framför allt i de boendes tankar och handlingar.

Sanna Lillbroända-Annala